

Олександр ВЕРТІЛЬ

«СУМЩИНА»

А розмова з Віктором Кириловичем була зведена до одного – чи багатьом відомо, що космонавт Береговий тісно пов'язаний із сумським краєм? Адже 1950 року він одружився із сумчанкою, з якою прожив усе життя. Власне, на цьому інформація вичерпувалася. Але саме вона змусила щасливо «вхопитися за ниточку», яка й дозволила одержати суттєві і точні результати. Сьогодні можна з усією впевненістю говорити про справді важливу роль Сум у долі Георгія Берегового, який у жовтні 1968 року здійснив космічний політ на кораблі «Союз». Це вже потім була всесоюзна і світова слава, а тоді, в середині 40-х, коли 17-річна школярка із Сум уперше випадково зустріла 25-річного льотчика Георгія Берегового, напевно чи хтось із них думав про це. Однак першої зустрічі влітку 1946-го було цілком досить, аби спалахнула іскра великого почуття, яке й визначило їхню подальшу долю.

ПОЧАТОК – В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ

Будь-який архів має особливу атмосферу. В цілковитій тиші, серед історичних документів почувашся так, наче мандруєш минулим часом, зустрічаючи на своєму шляху стільки несподіваного і невідомого. І кожна така зустріч по-своєму особлива, цінна.

У Сумському обласному архіві зберігається Книга реєстрації актів цивільного стану про народження за 1929 рік. Добряче обшмуганий фоліант містить 215 аркушів, на 44-му з яких є черговий запис. Зроблений світло-фіолетовим чорнилом, він уже майже видів, хоча кризь збільшувальне скло гарно читається: 1 березня народилася дівчинка Ліда. Батьки новонародженої, Бесе-

Лідія Беседовська – дружина космонавта Берегового,

АБО ПРО МАЛОВІДОМІ ФАКТИ З ЖИТТЯ СУМЧАНКИ, ЯКА 45 РОКІВ БУЛА ПОРУЧ ІЗ ГЕРОЄМ ЗОРЯНИХ ТРАС

Часто трапляється так, що якась значуща справа розпочинається або випадково, або ж несподівано. Чи думалося кілька місяців тому під час зустрічі на сумському ринку з ветераном журналістики Віктором Савченком, що наш діалог матиме цікаве і результативне продовження, що перші досить розпливчасті факти стануть поштовхом до прискіпливого пошуку, що, зрештою, вдасться поставити чимало крапок над «і» в історії подружнього життя космонавта Георгія Берегового, якому вчора виповнилося б 90 років, з уродженкою Сум Лідією Беседовською.

цілими днями пропадав на аеродромі, а Ліда вела домашнє господарство, весь світ облетіла ця звістка, дехто із сумчан приїжджав

слово, що всі її діти неодмінно матимуть дипломи і таки дотримувала його (лише Ганна не встигла закінчити інститут, бо рано вийшла заміж). Для цього тяжко працювала, не шкодуючи сил і здоров'я.

Але майбутній зять одразу ж заспокоїв Лідину маму: мовляв, він і сам зацікавлений в освіті нареченої, до того ж, теж навчається. А вже через рік, у 1950-му, в Сумах, зіграли скромне весілля. Невдовзі Ліда продовжувала навчання в Московському державному університеті – поруч із чоловіком.

Згодом у подружжя Берегових народилися син Вітя та донька Люда. Глава родини

оргійовича. Секретар – ввічлива і чемна жінка – одразу ж забідкалася, що його зараз немає в інституті. Записала свої мобільний, і домашній номери, порадивши зателефонувати рівно через добу. Дійсно, наступного дня Віктор Георгійович чекав на дзвінок і не приховував, наскільки радіий почути звістку з маминої батьківщини.

Одразу пригадав Суми, річку Псел, поїздки до села Низи, де музей Петра Чайковського. Розповів, що в 50-60-х роках у гості до маминих батьків вони приїздили дуже часто. Як правило, власним легковиком (Георгій Тимофійович обожнював їзду за кермом), лише одного разу – по тягом. Усі разом ходили купатися на річку («добре пам'ятаю маленькі будиночки приватного сектору по вулиці Дзержинського, там у магазинах купували ситро, мінеральну воду»), увечері збиралися за святковим столом біля 3-поверхового будинку – квартира бабусі була на першому. Тоді про космічний політ Берегового мова не йшла. Коли ж

на всю округу гриміла слава про місцевого ордена Леніна колгосп імені Леніна та його легендарного голову Героя Соціалістичної Праці Івана Даниловича Мусієнка. Звісно, що обкомівське керівництво обра-ло об'єктом оглядин саме цей населений пункт.

Добре пам'ятаю, як до місцевого Будинку культури набилося стільки людей, що й не передати. Прийшли не тільки місцеві жителі, а й селяни з навколишніх сіл. Бо де тоді можна було побачити живого космонавта?

Після офіційної частини Береговий у супроводі Мусієнка та численної свити спустилися зі сцени і зайняли місця в першому ряду. За хвилину мав розпочатися концерт, який підготували учасники художньої самодіяльності. Саме тої миті вивірла думка взяти інтерв'ю в гостя, а заодно і автограф. Та тільки-но зробив крок до першого ряду, як переді мною виступив молодий чоловік у строгому чорному костюмі. «Ви куди?» – запитав. «До Берегового, взяти інтерв'ю і автограф». Співрозмовник зміряв мене поглядом, а потім чітко пояснив: «Сьогодні він інтерв'ю не дає. Якщо хочете автограф, давайте листівку».

Віддав йому цупку папірчину із краєвидом (у портфелі не виявилось

свидь, авторучки були заправлені кісною рідиною, бо за десятки років папири майже не виділи, зберігши іткість і виразність кожної літери.

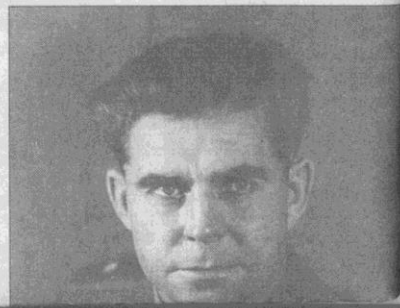
СЬОГОДНІ ВОНИ ПОРУЧ

Аби на власні очі переконатися в їхніх тих деталях, пройшов місця, які пов'язані з життям космічного подружжя. На жаль, роки безжалісно знищили і стерли з пам'яті нікальні факти, речі (хоча й не всі). Насамперед, немає побіля Червоноярського рафінадного заводу підприємства, яке зафіксоване у згадуваній архівній Книзі РАГС про народження Лідії Беседовської. Старожили розповіли, що в 20-х роках тут і справді стояли бараки, де мешкало кілька сімей. Але згодом усім їм дали впорядковане житло.

Отримали помешкання і Беседовські. Йдеться про квартиру на першому поверсі будинку №13 по вулиці Дзержинського (зараз Троїцька), якому вже 80 років. Швидше за все, багатодітна сім'я справила новосілля наприкінці 30-х, бо школу Ліда закінчувала, коли мешкала за вказаною адресою. Саме сюди у 50-60-ті роки приїздили всі Берегові і саме про цю квартиру згадує син космонавта.

Помешкання Беседовських кілька разів перепродувалося, і сьогоднішній господар зробив окремих вхід. Але на допомогу прийшла бабуса з другого під'їзду, яка одразу ж вказала на вікна квартири: мовляв, якщо цікавитесь Береговими, то вони гостювали саме там. Щось деталізувати не взялася, бо то було досить давно і про приїзди майбутнього космонавта з дружиною-сумчанкою чула з розповідей старших мешканців будинку. Їх, на жаль, уже немає серед живих.

Досить сумні враження викликали відвідини помешкання рідної сестри Ганни Матвіївни Беседовської-Панченко по вулиці Петро-

пина Андріївна, проживають на «подвір'ї Сумського Червонозоряного рафінадного заводу». Документ складено 15 березня на основі довідки пологового будинку №240 (принагідно, в сім'ї Беседовських було п'ятеро дітей – сини Борис, Микола, Володимир і доньки Ганна та Ліда – «милашка», як часто називали її брати і сестра).

Ідеться саме про дівчинку Лиду, яка через 16 років поїде до села Зельці Одеської області (зараз селище Лиманське) в гості до рідного брата, який служив у тамтешньому авіаполку, зустріне молодого, красивого, бравого льотчика Георгія Берегового (на той час – учасника Великої Вітчизняної війни, Героя Радянського Союзу). А через рік знову навідається в гості і знову побачиться з Георгієм, який відверто не при-

Г. Береговий
(кінець 40-х років)

Г. Берегового вітає
Генеральний секретар ЦК КПРС Л. Брежнєв

ство. Коли оселилися в Зоряному містечку, пішла працювати в місцевій школі – викладати історію. Навчала дітей космонавтів, у тому числі Юрія Гагаріна, Германа Титова, інших майбутніх пілотованих зоряних трас.

Можливо, життя Лідії Матвіївни і надалі б залишалося у затишку, якби не жовтень 1968-го – саме тоді Георгій Береговий здійснив вікопомний космічний політ на кораблі «Союз-3». До речі, польотів рівно через 24 роки після присвоєння йому звання Героя Радянського Союзу за військову відвагу і доблесть у роки Великої Вітчизняної війни. Добре відомо, що льотчик Г.Береговий воював і в небі Сумщини – він згадав бої під Охтиркою, Лебедином, Хутором-Михайлівським.

Після успішного приземлення прізвище Берегового стало синонімом мужності, сміливості, відданості космічній справі.

«Я ДОБРЕ ПАМ'ЯТАЮ СУМИ»

Для з'ясування деталей і обставин зустрічаєшся з десятками сумчан, робив запити до архіву, паспортного столу, військового комісаріату, підняв газетні публікації за 50-60-ті роки. Як правило, співрозмовники приємно дивувалися, коли дізнавалися про походження Лідії Матвіївни і таким чином «космічність» нашого міста. Але добре розумів, що найкраще про все може розповісти син космонавта Віктор Береговий – нині професор Московського авіаційного інституту. Знайти телефон кафедри, на якій він працює, було справою журналістської техніки.

Принагідно варто зазначити, наскільки приязно сприйняли дзвінок з українських Сум колеги Віктора Ге-

орія купався на Пселі і вечеряв у затишку дерев.

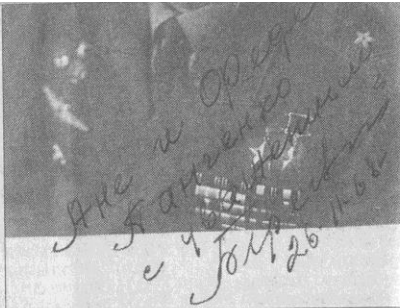
Після польоту Г.Берегового у Зоряному містечку побував сумський журналіст і краєзнавець Геннадій Петров (світлої пам'яті). Збереглися його спогади про зустріч з Лідією Матвіївною. Вона прийняла його у 3-кімнатній квартирі на 9-му поверсі, пригостила чаєм, розповіла про батьків, братів і сестру. Було

Г. Береговий із донькою
Людмилою (1968 р.)

це 31 березня 1969 року – саме того дня виповнювалося 18 років сину Віктору – студенту, то вона чекала на гостей – його однокурсників. З теплою розповідала про дитинство, рідне місто, а заодно повідомила, що по вулиці Леніна (нині Петропавлівська) мешкає рідна сестра Ганна з чоловіком Федором Іллічем Панченком – кадровим військовим.

До честі Геннадія Терентійовича, невдовзі він відвідав Ганну Матвіївну. Був у захопленні від світлин, які збереглися ще з кінця 40-х років. На багатьох з них – Ліда Берегова-Беседовська з чоловіком –

Автограф космонавта рідним

ся нічого більш підходящого) і сів на своє місце. Бачив, як чоловік передав її Георгію Тимофійовичу. Космонавт спершу роздивився папірець, затим дістав окуляри, ручку... Моїй радості не було меж. Адже хто тоді серед селянських хлопчаків міг похвалитися автографом космонавта? Тим більше, що я якраз почав дописувати до районної газети «Радянська правда» та обласної «Ленінська правда» – сьогоднішньої «Сумщини».

Розписавшись на листівці, гість поклав її на коліна і, певно, забув про неї. Тим часом у залі погасло світло і присутнім почали демонструвати кінострічку про місцевий колгосп.

...Насилу дочекався закінчення офіційної частини. Але поважного гостя поведи не парадним, а так званим «чорним» ходом, і я в думках уже розпрощався з омріяним авто-

графів. Сама вона пішла з хат ще в травні 1971-го, немає на світі чоловіка Федора Ілліча – свояка космонавта, ні доньки Броніслави. Стрівся з сусідкою родини Панчків вчителькою-ветераном Клав-

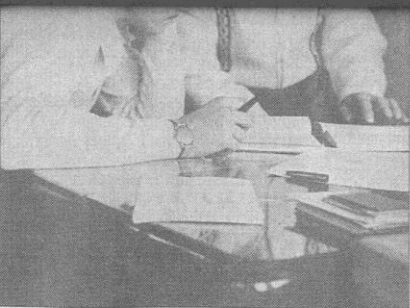

Діти Г. Берегового Людмила
та Віктор (27.06.1960 р.)

дією Михайлівною Симоненко. Вона пригадала, як 40 років тому на похорон Ганни приїздила Лідія Матвіївна. «Була сама, дуже запечалена. Зайшла до мене в квартиру, я пригостила її чаєм. Чимось схожа на Людмилу Зікіну – така інтелігентна, красива. Запитала, ким я працюю. Коли дізналася, що вчителькою, пожвавішала: розповіла, що викладає історію в школі Зоряного містечка, навчала і навчає дітей багатьох космонавтів. А наприкінці подякувала за гостинність. Я провела її східцями. Ото один раз тільки й бачила».

На щастя, дивом уціліли сімейні світлинки, яким готувалася печальна доля. Оскільки родичі космонавта ніколи не афішували своїх родинних стосунків із представником Зоряного містечка, то на фотоархів чекало звичайнісіньке побутове зніщення. Вочевидь, сама доля виявилася прихильною до світлин і розпорядилася по-іншому.

Фотографій – десятки. На багатьох з них Георгій і Ліда Берегови

Г. Береговий із сином Віктором (1968 р.)

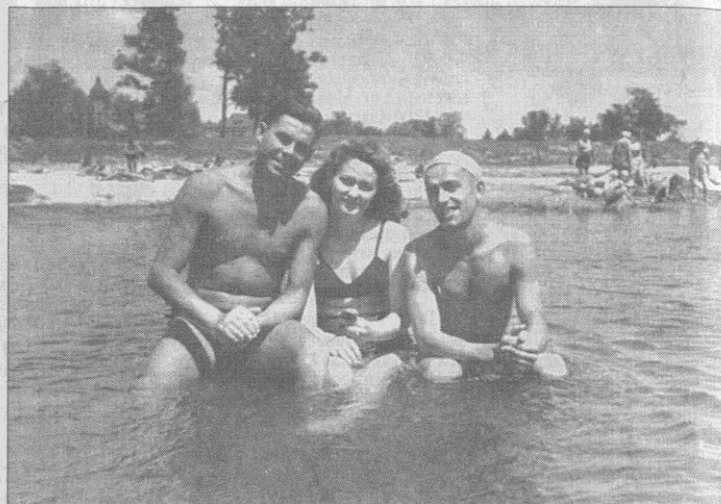
Г. Береговий із сім'єю на прогулянці

Зустріч Нового року (31.12.1950)

чевидь, сама доля прихильно поставилася до унікального фотоархіву – він дивом уцілів у круговерті років.

Лідія Берегова із сином Віктором (1955)

На Пслі 1950 рік. (Г. Береговий крайній зліва)

АВТОГРАФ 40-РІЧНОЇ ДАВНОСТІ

Замість відступу. Як відомо з недавньої історії, Георгій Береговий у ранзі космонавта і двічі Героя Радянського Союзу на Сумщину приїздив двічі – у грудні 1971 і жовтні 1974 років. Під час першого візиту він побував у моєму рідному Жовтневому Білопільського району, коли

графом. Та яким було здивування, коли в фойє до мене підійшов той самий чоловік у строгому костюмі і вручив листівку, на якій по всій діагоналі був розгонистий автограф.

Нині, порівнюючи той підпис із іншими, що вдалося врятувати від загину разом із десятками унікальних світлих, бачу, що космонавт користувався лише чорним чорнилом. Во-

всім молоді. З ними маленькі Віта Люда, родичі. Переважна більшість адписані рукою Лідії Матвіївни. Як правило, автографи призначені бабусі Горпині, яка дуже любила онуат. Майже на всіх світлинах Берегові усміхнені, щасливі.

Та й чому не бути життєрадісними, коли щастя ось тут, поруч? Коли це так далеко до того трагічного дня у 1995-му, коли не стало Георгія Тимофійовича. І ще далі до 2006-го, коли на Новодівичому цвинтарі в Москві біля його могили з'явився вікий горбик, де знайшла вічний починок Лідія Матвіївна. Його Ліда. І сьогодні вони поруч.

PS. Ця публікація жодним чином не претендує на остаточну версію. Адже залишається чимало невідомих фактів, які, без сумніву, можуть бути вельми цікавими для сьогоденного читача. Лідія Матвіївна рідко зустрічалася з журналістами – на перше публічне інтерв'ю погодилася лише влітку 2001 року. До 2006-го надруковано кілька кромних за обсягом матеріалів, що торкуються життя космічного подружжя.

Але й відомих на сьогодні фактів ілюк досить, аби гідним чином шанувати пам'ять цієї доброї і вітлої жінки. Принаймні, згадати її саме сьогодні, в день 90-річчя Георгія Берегового, який став для неї єдиною і справжньою долею.